

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյաւ, Նիքոլայատան մէջ:

Օտարազաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мелк“.

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաւանիւր բառին 2 կոպէկ:

ՌՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջ չը կայ:—Ն երբ ին տ ես ու թ իւն
Նամակ Գրիգորոսովից: Նամակ Նովո-Իգումովից
Նամակ Ալեքսանդրապոլից: Նամակ Գանձակից
Նամակ Աստրախանից: Նամակ Նիքոլայովից: Ներքին
ուրբեր:—Արտաքին տ ես ու թ իւն: Թիֆլիսի:
Ճրանկա:—(Մշակի): Հեռագիրներ: Յայտարար-
ութիւններ:

ՎԵՐՋ ԶԸ ԿԱՅ

Երբ որ վիճաբանութիւն ա-
նողները անաղիւս կերպով են
վիճաբանում, յեղաշրջում են ճըշ-
մարտութիւնը,—այն ժամանակ
վէճը երբեք վերջ չունի:

Մենք ստիպված ենք դար-
ձեալ մի անգամ պարզ տե-
գիւն եր զնեւ մեր յարուցած
խնդրի մասին կրօնի և ազգու-
թեան տարբերութեան վերա-
բերութեամբ:

Ոչ մի ազգութիւն չը կայ,
որ ամբողջութեամբ մի դաւա-
նութեան պատկանէր:

Կրօնը էական մասը չէ մի
ազգութեան. դասնութիւնները
կարող են այլ և այլ լինել, բայց
ազգութիւնը այդ այլ և այլ
կրօններ դաւանողների դարձեալ
կարող է մի լինել:

Ազգութեան էական մասերը
սրանք են. մայրենի լեզու, հայ-
րենիք և ցեղ:

Ըռանց հայրենիք, առանց
հաստատ հող, որոշ գետին ուղի
տակ, ոչ մի ազգութիւն գոյու-
թիւն ունենալ չէ կարող: Եթէ
ազգութիւնը կորցնում է իր
հայրենիքը և ցրվում է ամբողջ
աշխարհի երեսի վրա, նա այլ
ևս ազգութիւն չէ:

Բայց ազգութիւնը կարող է
կորցնել չին հայրենիքը և այն-
քան այժմ ունենալ որ ստեղծի
իր համար մի նոր հայրենիք:
Եւն ժամանակ նա դարձեալ
կարող է շարունակել գոյութիւն
ունենալ որպէս ազգութիւն, ե-
թէ միայն պահպանել է և զար-
գացնում է իր մայրենի լեզուն:

Յեղը մինչև անգամ կարող է
փոխվել, եթէ ազգութեան ան-

դամները խառնվեցան ուրիշ ցե-
ղի հետ:

Կրօնը կարող է փոխվել, այլ
և այլ կրօններ մտնել ազգու-
թեան մէջ,—դարձեալ ազգու-
թիւնը կը մնայ, եթէ ազգու-
թիւնը պահպանել է մայրենի
լեզուն:

Յեղը կարող է փոխվել, ուրիշ
ցեղերի հետ խառնվել,—դար-
ձեալ ազգութիւնը կը մնայ, եթէ
մայրենի լեզուն պահպանվի:

Հայրենիքը կարող է փոխվել,
նոր հայրենիք ստեղծվել,—գար-
ձեալ ազգութիւնը կը պահպան-
վի, եթէ մայրենի լեզուն պահ-
պանված լինի:

Բայց եթէ մայրենի լեզուն
կորչի, մայրենի լեզուն անհետա-
նայ ազգութիւնից,—անմիջապէս
ինքն ազգութիւնն էլ, որպէս
ազգութիւն կանհետանայ: Կը
մնան միայն անհատներ, բայց
ազգութիւնը կը կորչի:

Եթէ մի ազգութիւն իր կրօնը
պահպանեց, բայց կորցրեց հայ-
րենիքը, իսկ կրօնի հետ պահպա-
նեց իր լեզուն,—նա դարձեալ,
եթէ բաւական բազմամիւս է և
ցրված չէ, կարող է ստեղծել մի
նոր հայրենիք, թէև այդ շատ
բիւ ազգերին է աշոյթվել և այ-
ժմ երկրաբանութիւն վրա ազատ
տեղեր չը կան:

Եթէ մի ազգութիւն պահպա-
նելով կրօնը, պահպանի մայրենի
լեզուն բայց մնայ հայրենիքում,—
նա պէտք է շատափ վերականգնա-
նացնել իր մայրենի լեզուն, որպէս
զի կենդանանայ որպէս ազգու-
թիւն, եթէ ոչ նա մնալով հայ-
րենիքում և պահպանելով կրօնն
էլ, եթէ կորցրեց իր մայրենի
լեզուն, կը լուծվի մի այլ, հա-
րեան ազգութեան մէջ, ուրեմն
կանհետանայ որպէս ազգու-
թիւն:

Եթէ մի ազգութիւն հաւա-
տարիմ պահպանելով իր կրօնը,
կորցրեց իր մայրենի լեզուն և
իր հայրենիքը,—այլ ևս ոչինչ չի
փրկի նրան որպէս ազգութիւն:
Կա գուցէ միշտ կը մնայ որպէս

առանձին ազանդ, բայց այլ ևս
երբեք չի կոչվել ազգութիւն:

Ուրեմն կրօնի, ցեղի, մինչև
անգամ հայրենիքի փոխվել չէ
փոխում ազգութիւնը: Միայն
լեզուի փոխվելը կատարելապէս
ոչնչացնում է ազգութիւնը:

Ազգութիւնը առանց ընդհա-
նուր հայրենիքի և մի մայրենի
լեզուի չէ կարող գոյութիւն ու-
նենալ, բայց ունենալով որոշ
սահմաններով հող և յայտնի
ազգային լեզու, ինչքան էլ բազ-
մամիւս լինին այդ ազգութեան
մէջ այլ և այլ դասնութիւններ,
ինչքան էլ խառն լինէր այդ ազ-
գութեան ցեղը, նա դարձեալ
կը լինի մի ազգութիւն:

Հայրենիք անշուշտ պէտք է
ունենալ: Եթէ կորած է հինը,
պէտք է ստեղծել նորը: Մայ-
րենի լեզուն պէտք է ունենալ,
որովհետև նա է մի ազգութիւն
միակի որոշող միակ գործիքը:

Բայց եթէ մի ազգութեան
ամբողջ գոյութիւնը միմիայն կը
բնոյիք է կախված,—նա կը լինի,
այո՛, հաստատ ազանդ, բայց
երբեք չի լինի ազգութիւն:

Այդ պատճառով այն հայը
որ ապրում է հայրենիքում և
խօսում է հայերէն լեզուով, մեզ
համար մի և նոյն է նա ինչ
կրօնին է պատկանում: Կա
դարձեալ հայ է, նա աւելի հայ
է, քան թէ այն հայը որ կը օ-
րով հայ է,—թէև դա հնարա-
ւոր բան չէ,—բայց ապրում է
իր հայրենիքից դուրս և չը գի-
տէ իր մայրենի լեզուն:

Կաթոլիկ կամ բողոքական
հայը, որ գիտէ իր մայրենի լե-
զուն և ապրում է իր հայրենի-
քում,—նա աւելի հայ է, քան
թէ լուսաւորչական հայը, որ
ապրում է հայրենիքից դուրս և
չը գիտէ իր մայրենի լեզու, կամ
նոյն իսկ ապրում է հայրենիքում

և չը գիտէ իր մայրենի լեզուն:
Եւ այդպիսով յայտնվում է
որ լուսաւորչականների մեծ մա-
սը, որոնք չը գիտեն իրանց
մայրենի լեզուն, իսկապէս հայ

էլ չեն, որովհետև կորցրին այն
Փակտորը, մայրենի լեզուն, որ
չուրում է մի ազգութիւն միակից:
Ուրեմն ո՛ր մնաց այն սկզբունքը
թէ կրօնն է ազգութեան նեցուկ,
երբ կրօնը ունելով կարելի է
կատարելապէս կորցնել ազգու-
թիւնը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԻՐԳՈՐՈՎԻՍ

Ապտեմբերի 30

Այն շարքը, որ պարզեց (Մշակը) վերջնակա-
նապէս, ներթափանցելով խառնաժամանակի ամեն առե-
նակ կեղտոտ զրպարտութիւններին, նրա այն
յաղթանակն է, որ պիտի համարվի (Մշակի)
անցեալ և ապագա գործունէութեան զարդը: Այդ
հարցը կրօնի և ազգութեան գաղափարների մի-
մեանց տարբերելն է, որ դարերի ընթացքում
հայոց ազգի համար միշտ մի անթափանցելի խառն
է եղել: Վերջապէս ո՞վ իրան չէ ուղում գուրի չա-
մարել մի փոքր բանականութիւնը, նա պիտի
հասկանար թէ յիշատի ազգութիւնն անելով
հայը չը պիտի երեսկայի իր աչքի առջև անշուշտ
կշիմածին զանգալատունը կամ վարդապետի
վեցարը, այլ հայկական արիւնը, լեզուն և շարժի:
Ամսին 15-ին, անցնելով Օղէտայից Բիշնով,
մտադրել էի մի քանի օր մնալ այդտեղ իմ սեփա-
կան գործերիս պատճառով, բայց այնպէս
պատահեց, որ ստիպված եղայ շուտով վերադառ-
նալ Օղէտ, շահեղիւկելով և մի քանի օր անմահ
մնալով Գրիգորոսովի փոքրիկ քաղաքը: Այսպիսով
իմ աշոյթվեց բաւական տեղեկութիւններ հաւա-
քել այս կողմերի հայ ազգաբնակչութեան մասին:
Ճշմարիտն ասեմ, երբեք մտքս մէջ չէր անց-
նում թէ Բէյաթարիայի վիճակում կարող եմ զու-
նել մի այդպիսի մեծ հայոց տարր և այդպիսի դո-
րի նիւթական կողմից: Հայաբնակ քաղաքները
հետեւեալներն են՝ Բիշնով, Օրէյ, Էնիշու, Բէյց,
Աքիրման, Բզմալի, Բաւուշ, Բիլի, Օղէտսա,
Գրիգորապոլ, Նիկոլայեւ և Սերսոն: Այս վերջին
չորս քաղաքները ըստ աշխարհագրութեան թէև
պատկանում են Սերսոնեան նահանգին, բայց հա-
յոց հոգեւոր վիճակաբանութեան համեմատ բոլորի
էլ Նիկոլայեւից են: Եւս կազմում են մի անառ-
ժան վիճակ, որ կրում է Բէյաթարիայի վիճակի
անունը: Վերոյիշեց քաղաքները շրջապատված են
մեծ գիւղերով, որոնց մէջ կան նոյնպէս բազմա-
թիւ հայեր: Հայ գիւղականը պարագում է այս-
տեղ երկրագործութեամբ, պարտիկապատկանութեամբ
գրաստապատկանութեամբ և գիւղատնտեսութեամբ մի
քանի այլ ճիւղերով: Կարելի է ամենայն վստա-
հաւանամք ասել թէ համայն Կովկասի և Անդը-
կովկասի մէջ բնակ է կարելի գտնել մի ամբողջ
որի մէջ ապրող հայ գիւղացիները և քաղաքակ-
րիկ այնպիսի ունեւոր լինելն, որպիսի այստեղի
հայերը, որոնց մէջ կան այնպիսի անուանի կա-
ռուածատէրեր, ինչպէս Մանուկ-բէյ, Իլիսան Ուսե-
ր-բէյ (աղետաօրէն Ուսեւր-բէյ), Ուրֆա եղբայրներ,
Գալիբով, Բալիսա, Բոզա, Անուշ, Լեւեզ, Զաֆր-Գա-
րաբէյ և այլն: Սոցալից իւրաքանչիւր ունի այն-
պիսի ապարանքներ, շէնք մարտնչոյներ և զբոսա-
րաններ, որոնց վրա կովկասեցի հարուստ հայը
հասկացողութիւն անգամ չէ կարող կազմել: Նոյն-
քան կարելի է ասել գիւղացիների վերաբերու-
թեամբ, համեմատելով նրանց կովկասեան հայ
գիւղացիների հետ:

Այս բոլորը վերաբերում է միայն Դեմեթական